

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 28-02-2021

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 28-02-2021

Kitap İncelemesi / Book Review

INTERNATIONAL JOURNAL OF VOLGA - URAL AND TURKESTAN STUDIES (IJVUTS), VOLUME 3, ISSUE 5, P. 115-124.

ULUSLARARASI İDİL - URAL VE TÜRKİSTAN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (IJVUTS), CİLT 3, SAYI 5, S. 115-124.

Türkistan İstiklalcilik Hareketi ve Liderleri Üzerine İki Yayın

Selahittin TOLKUN¹

Lenin ve Stalin'in imzalarıyla 2 Kasım 1917 tarihinde *Rusya Halkları Tebliği*'nde vaat edilen haklardan birisi de "Rusya halklarının kendi kaderlerini kendileri tayin, hatta ayrılmasını ve müstakil devletler kurmasını mümkün kılan hakkı" idi. Buna inanan Türkistan Türklüğü 27 Kasım 1917'de Hokand şehrinde Türkistan'ın otonomisini ilan etmişti.

Bu otonominin adı kaynaklarda *Türkistan Muhtar Cumhuriyeti* (Hayit, 1978, s. 43; Kocaoğlu, 2001, s. 187; Şämsutdinov-Kärimov, 2010, s. 52), *Türkistan Muhtariyeti* (Togan, 1981, s. 365; Xocäyev, 2008, s. 11), *Khokand Muhtariyeti* (Togan, 1981, 386), *Hokand Muhtariyet Hükümeti* (Gök, 2012, s. 76), *Türkistân Muxtâriyätli Hukumäti* (Xocäyev, 2008, 10), *Türkistân Muxtâr Hukumäti* (Xocäyev, 2008, s. 12), *Türkistan Milli Muhtar Cumhuriyeti* (Bayraktar, 2008, s. 29) gibi adlarla anılmaktadır.

Bu özerk cumhuriyet Sovyetler Birliği adı altında Rusların Hokand'ı 19 Şubat 1918'de işgali ve binlerce insanı öldürmesiyle nihayete ermiştir (Zenskovsky, 1983, s. 203).

Bu tarihten sonra demokratik yollarla istiklale ulaşamayacağını anlayan Türkistanlılar silahlı mücadeleye başvurmuşlardır. Kaynaklarda 1918'te başlayan bu mücadelenin 1920, 1923, 1924, 1925 hatta 1930'ların başlarına kadar sürdüğü belirtilmekte, dolayısıyla süre konusunda değişik aralıkları verilmektedir.

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, e-posta: stolkun@anadolu.edu.tr, orcid: 0000-0002-0603-7010.

Türkistanlıların bu silahlı istiklalcilik hareketi, *korbaşı* unvanıyla nitelendirilen kişilerin öncülüğünde yürütülmüştür. Bu harekete katılanları, Ruslar kara propaganda amacıyla Türkistan Türkçesindeki *bâsmâçi* “baskıncı, şaki” kelimesiyle adlandırmıştır. Bu ad, geçen zaman içinde Sovyetler Birliği’nin yıkılarak Türkistan cumhuriyetlerinin istiklali elde edene kadar da yerli ve yabancı bilim âleminde, siyasi ortamda ve halk arasında kullanılmıştır.

Sovyetlerin yıkılma sürecinden itibaren özellikle Özbek aydınları tarafından *Basmacı* kelimesinin milli direnişçiler için değil ancak işgalci Ruslar için kullanılabileceği söylenmeye başlamıştır. Daha önce dünyaya *Basmacılık* adıyla yayılan bu hareket, Özbekistan’da artık *İstiklalcilik Hareketi* (Özbek imlasıyla *İstiqlolchilik Harakati*) olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye ve Özbekistan başta olmak üzere birçok ülkede bu hareket ve komutanları üzerine değişik çalışmalar yayınlanmıştır. Bu yazımızda ilki *Türkistan İstiklalcilik Hareketi*’nin Fergane vadisindeki yönünü, diğeri ise bu hareketi liderlerinden korbaşılardan Şir Muhammed Bek ekseninde inceleyen iki kitap tanıtılacaktır.

Bu çalışmada Özbek Kiril alfabesiyle basılan metinler için *34 Harfli Türk Dünyası Ortak Alfabeti* kullanılmıştır. Ayrıca Özbek Türkçesiyle kaleme alınan yerler tarafımızdan Türkiye Türkçesine çevrilmiştir.

I. KİTAP

Rəcəbov Qährāmān (2015). *Färğānā Vâdiysidägi İstiqlâlçilik Hărăkāti: Mâhiyāti vâ Āsâsiy Rivâclâniş Bâsqıçları*, Taşkent: Yāngi Nāşr. ISBN-978-9943-22-196-3.

Özbek Türkçesiyle kaleme alınan bu kitabın adı kapakta “*Färğānā Vâdiysidägi İstiqlâlçilik Hărăkāti: Mâhiyāti vâ Āsâsiy Rivâclâniş Bâsqıçları*” (Fergana Vadisindeki İstiklalcilik Hareketi: Mahiyeti ve Esas Gelişme Aşamaları) olarak yazılmakta; ancak kapaktan sonraki ilk sayfada “*Färğānā Vâdiysidägi İstiqlâlçilik Hărăkāti: Mâhiyāti vâ Āsâsiy Rivâclâniş Bâsqıçları (1918-1924 yıllar)*” olarak verilmektedir.

Kitabın “Yirmi iki yıl gecikerek çıkan kitap veya müellifin özlem dolu baş sözü” başlıklı bölümden biz; *Qährāmān Rəcəbov*’un uzun yıllar bu konu üzerinde çalıştığını, ilk aşamada hazırladığı 260 sayfalık “*Färğānā Vâdiysidägi İstiqlâlçilik Hărăkāti: Mâhiyāti vâ Āsâsiy Rivâclâniş Bâsqıçları*” adlı çalışmasını önce 9 Mart 1995’te Yüksek Lisans tezi olarak

savunduğu ve başarılı bulunduğunu; ardından konuyu genişleterek hazırladığı “Türkistân Sovet Rejimigä Qârşî Qurâllî Hârâkât (1918-1924 yıllâr)” [Türkistan Sovyet Rejimine Karşı Silahlı Hareket (1918-1924 yılları)] başlıklı çalışmasını da 9 Haziran 2005’te Doktora tezi olarak sunduğunu anlamaktayız (s. 3-4).

Kitabın künyesinin tanıtıldığı 2. sayfada çalışmanın muhtevasını ve önemini anlatan kısa bir yazı bulunmaktadır:

Mezkûr monografide Fergane vadisindeki İstiklalcılık Hareketinin mahiyeti ve temel gelişme aşamaları, korbaşların faaliyetleri ve istiklal savaşları hâlis ve hakkanî biçimde gösterilmiştir. Müellif arşiv belgelerin ve başka membaların tahlili yoluyla karmaşık ve tartışmalı olan bu meseleyi derinlemesine ele alarak, bu mücadelenin Özbekistan tarih biliminde ilk defa “Basmacılık” hakereti olmayıp aksine Türkistanlıların Sovyet rejimi ve Kızıl Ordu’ya karşı silahlı mücadelesi ve dahi istiklalcilik hareketi olduğunu ilmi cihetten delillendirmiştir.

Bu kitap Türkistan tarihiyle ilgilenen bütün okuyucular için hazırlanmıştır.

Müellifin kısa çalışma hayatı kitabın arka kapak sayfasında verilmektedir. Burada belirtildiğine göre yazar; tarih alanında doktora yapmış, değişik devlet dairelerinde çalışmış, Taşkent Devlet Üniversitesi’nde 1980-1990 arası öğretim üyesi görevinde bulunmuş, hâlen Tarih Enstitü’sünde Özbekistan Sovyet Devri Tarihi Bölümü başkanı olarak çalışmaktadır. Sayın Râcâbov’un Türkistan Milli Direniş Tarihi’nin önde gelen araştırmacılarından olduğu, hazırladığı tezler yanında *Özbekistân Milliy Entsiklopediyası*’nda yazdığı “Bâsmâçilik” maddesinden de anlaşılmaktadır (Râcâbov, 2002).

Kitabın içindekiler kısmı şu şekilde oluşturulmuştur:

Münderice

Söz başı (s. 3-6)

Mukaddime (s. 7-23)

1. BAP. FERGANE VADİSİNDEKİ İSTİKLALCİLİK HAREKETİNİN MAHİYETİ

1.1. Fergane vadisinde istiklalcilik hareketinin ortaya çıkma sebepler. Bu hareketi harekete geçiren temel güçler (s. 24-46)

1.2. Vadideki istiklalcilik hareketinin önde gelenleri. Korbaşların siyasi yapılarına ait çizgiler (s. 46-68)

1.3. Hareketin fikir öncüleri ve mefkûreciler (s. 68-82)

II. BAP. FERGANE VADİSİNDEKİ İSTİKLALCİLİK HAREKETİNİN ASIL GELİŞME AŞAMALARI (ŞUBAT 1918- 1924)

- 2.1. Fergane vadisinde İstiklalcılık Hareketinin vücuda gelişi ve yükselmesi. *Mädäminbek* liderliğinde Fergane Muvakkat Muhtariyet Hükümeti'nin teşkil edilmesi (Şubat 1918 – Mart 1920) (s. 83-114)
- 2.2. 1920 yazı ve güzünde ilaveten 1921-1922 yıllarında Fergane İstiklalcılık Hareketi'nin yeniden yükselmesi ve bunun sebepleri. *Şermuhämmädbek* liderliğinde Türkistan-Türk Müstakil İslam Cumhuriyeti'nin kurulması (s. 114-142)
- 2.3. Korbaşı grupları arasındaki anlaşmazlıkların artması ve Fergane vadisindeki İstiklalcılık Hareketi'nin geçici mağlubiyete uğraması (1923-1924 yılları) (s. 142-172).

Hülasa (s. 173-178)

Faydalanılan kaynak ve bilimsel eserler listesi (s. 179-188)

İlaveler (s. 189-235)

Kitap her yönüyle çok zengin bir çalışmadır. Malum ki tarih yazımında en önemli kaynaklardan birisi de arşivlerdir. Yazarın bizzat belirttiğine göre bu çalışmanın da asıl kaynağı arşiv belgeleri olmuştur (s. 9). Buradaki bilgilere göre araştırma sürecinde şu arşivlere başvurulmuştur.

- Fergane Vilayeti Devlet Arşivi
- Özbekistan Cumhuriyeti Merkezi Devlet Arşivi
- Özbekistan Cumhuriyeti Başkanlık Aparatı Arşivi
- Rusya Devlet Askerî Arşivi
- Özbekistan Bilimler Akademisi Tarih Ensütüsü'nün “Orta Asya'daki İstiklalcılık Hareketi Tarihi”ni bilimsel araştırma topluluğu arşivi

Răcăbov çalışmasında bu hareketin ortaya çıkış sebeplerini, korbaşılarını, katılımcılarını, hangi yıllar arasında faaliyet gösterdiklerini, bitti derken yeniden ne zaman ve nerede baş verdiğini, nasıl nihayete erdiğini, korbaşılardan değişmesi hâlinde ortaya çıkan yeni durumlar gibi birçok konuya ışık tutmaktadır.

Bu çalışmada tarihi bilgiler dışında oldukça ilgi çekici tespitler de bulunmaktadır. Mesela Türkistan silahlı direniş hareketine Rusların kara propaganda amacıyla verdiği *Basmacı* adı, bu alanda yapılan yayınlar aracılığıyla, aynen birçok yabancı dile geçmiştir (bk. Tolkun, 2017). Oysa Răcăbov'un bu çalışmasında konuyla ilgili verilen şu bilgi çok dikkat çekicidir:

İşbu hareket hakkında kayıtların bulunduğu 1918'in başından ta 1919'un ortalarına kadar olan arşiv belgelerinin birisinde bile biz “Basmacı” kelimesine rastlamadık. Bunun yerine eşkıya (разбойник), шайка [ç.n. çete], baskıncı (бандит) ibareleri kullanılmaktadır. 1918 yılında yayımlanan gazete haberlerinde de bu kelime hemen hiç kullanılmaz. 1919'un ortalarından başlayarak önce günlük matbuatta ardından ise kimi resmi belgelerde biz “Basmacı” sözüne rast geliyoruz. (s. 21)

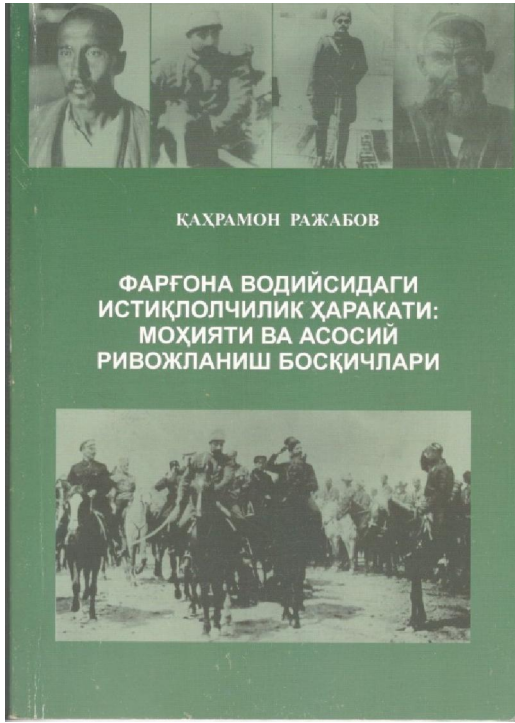
Araştırmacı korbaşıların özelliklerini sıralarken şu açıklamayı yapmaktadır:

Şurasını ayrıca belirtmek gerekir ki İstiklalcilik Hareketi'nin liderleri nüfuzlu kimseler idi. İstiklalciler esasen beğler ve din adamları, orta tabakadan kişiler ilaveten cesur ve bahadır yiğitler bu hareket öncülük etmişlerdir. Korbaşıların adlarına yüzden fazla türde sıfatlar eklenmiştir ki biz bu sıfatlardan onların toplumdaki konumunu, sosyal durumunu, mesleğini ve mevkiini öğreniyoruz. Onların isimlerine eklenen *bek, han, mir, said, biy, bay, bayveççe, Abdul, kul* kelimeleri korbaşıların atalarının kimler olduğunu gösterirken *emirülmüslimin, emir leşkerbaşı, leşkerbaşı, korbaşı, pânsâd, toksabâ, topçıbaşı, mingbaşı, yüzbaşı, dâdhâh, divanbegi, karavulbegi, pervaneçi, mirâhûr, emin, kumandan, serkâr, paşa, çavuş* gibi unvanlar onların esasen önemli devlet ve askeri erbab olduğunu bildirmektedir. Din adamları olan korbaşıların adlarına esasen *molla, işân, dâmolla, sofî, kâzî, müftî, hoca, hocayin, hacî, töre, evliya, pir, mirza, âhun, qâri, halife, mahsum, mahdum, efendi* sıfatları eklenirken cesaretiyle kendisini halka sevdiren istiklaleci liderler *pehlivan, fedâyî, bahadır, batır, kahraman, gazi, dev, boğa* gibi isimlerle övülmüşlerdir. Korbaşıların adlarına meslek bildiren *dehkân, mirâb, mirza, kassâb, meşkâbçı, yağcı, simçi, bahşı, tabib, miltıqsâz, usta, oğrı* lakapları, kimisinde ise *Özbek, Kırgız, Türk, Karluk, Kalmak, Nogay, Metan, Lakay, Yavmut, Orıs, Löli* gibi kavim ve uruk bildiren etnik sıfatlar, ailede ve cemiyetteki yerini gösteren *bala, aka, dede, ata, buva, çal, gedây, sagir, küçük, kette, cöre, taga* gibi ibareler kullanılmıştır. (s. 66-77)

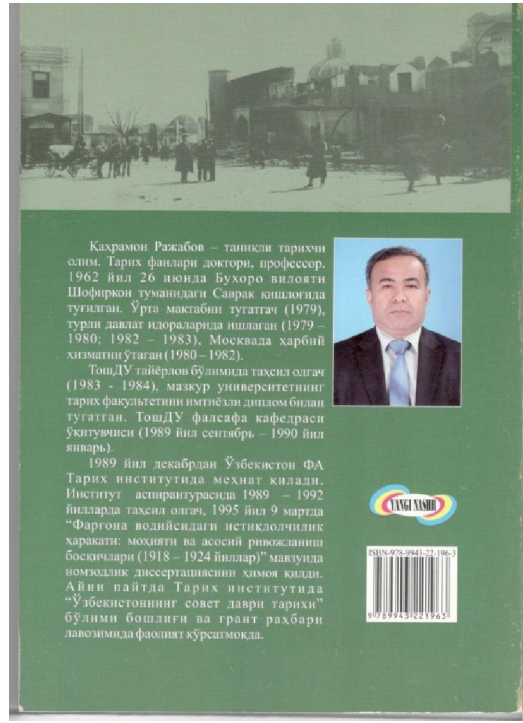
Türkistan silahlı direniş hareketi üzerine fevkalade kapsamlı olan bu çalışmada oldukça geniş bir kaynakça kullanılmıştır. Bunlar arasında döneme ait birçok arşiv belgesi, hareketin gerçekleştiği dönemdeki gazeteler ve dergiler, hareketle ilgili kişilerin hatıraları yanında Özbekistan ve dışında yayımlanan Özbek Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Rusça, İngilizce, Almanca gibi birçok dilde yazılmış eserleri sayabiliriz. (s. 179-188)

Geçen sene Türkistanlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin Adana'da 10 Mart 2020 tarihinde düzenlediği *Türkistan Milli Mücadelesi ve Korbaşılar Anma Programı* vesilesiyle dinlemek bahtiyarlığına eriştiğim Qährâmân Râcâbov'un hazırladığı bu çalışmanın önemi içerik ve kaynakça kısmından yeterince anlaşılmaktadır.

Sayın Râcâbov'un bu çalışması Türkistan yakın tarihi üzerine çalışanlar için temel başvuru kaynağı niteliğindedir. Eserin Türkiye Türkçesine kazandırılması faydalı olacağı düşüncesi yerine kesinlikle kazandırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Kitabın ön kapağı

Kitabın arka kapağı

II. KİTAP

Yarımoğlu Emin (2019). *Korbaşı Türkistan Millî İstiklal Hareketi Liderlerinden Şir Muhammed Bek*. İstanbul: Bozkurt. 254 sayfa. ISBN: 978-605-83595-8-1.

Bu çalışma da aslında genç araştırmacılardan Emin Yarımoğlu'nun 2018'te Doç. Dr. Nurettin Hatınoğlu danışmanlığında tamamladığı aynı addaki Yüksek Lisans tezidir. Eserde, genelde Türkistan'ın yakın tarihi ve bilhassa Sovyet işgaline karşı silahlı direniş hareketi, özelde ise bu hareketin önde gelen komutanlarından Şir Muhammed Bek ele alınarak onun bu hareket içindeki konumu, yürüttüğü faaliyetleri, hayatı ve etkisi incelenmektedir. Araştırmacı, çalışmasının önemini şöyle ifade etmektedir:

Türkiye'de Türkistan Milli İstiklal Hareketi ile ilgili çalışmalar yapılırsa da hareketi idare eden korbaşılar hakkında yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada Türkistan'dan Anadolu'ya göç eden Korbaşı Şir Muhammed Bek ele alınmıştır. Türkiye'de vefat eden ve ailesinin önemli bir kısmı Adana'da bulunan Şir Muhammed Bek'in muhacerette yaşadığı dönemle ilgili derli toplu bir çalışma mevcut değildir. (s. 31)

Yeri gelmişken belirtmek isteriz ki Şir Muhammed Bek hakkında daha önce Özbekistan’da da Mänsurxocä Xocäyev tarafından belgesel niteliğinde bir yayın yapılmıştı (Xocäyev, 2008). Xocäyev’in bu çalışması Yarimoğlu’nun kaynakçasında da bulunmaktadır.

Bu kitabın takdim yazısını Türkiye’de korbaşılar ve yakın dönem Türkistan tarihiyle önemli çalışmalar yapmış olan Ali Bademci kaleme almış ve kitapla ilgili şu çarpıcı not düşmüştür:

Müşterek dostlarımız “Çalışmada yeni bir şey var mı?” diye sorular! Yeni olarak ne beklendiğini çok anlamamakla birlikte her şeyin yeni olduğunu söyleyebiliriz. Bilgi ve belge yönünden tezin her safhasında Emin’in yanında olduk. O sebeple bizim kitaplarda olay anlatımlarının daha sistemli hâle getirildiğini söyleyebiliriz. Elbette konuyu tez formatında birçok çalışanlar oldu; karşılaştırıldığı zaman farklar görülecektir. Emin Yarimoğlu, Adana’da *Basmacılar*’ın torunları ile de görüştü ve çok başarılı çalışmalar yaptı. Böyle bir imkânı Özbekistan’da bulunan öğrencilerimiz elde edememiştir. Bütün bu sebeplerden tezin bilimsel çalışmalar kuvvetli bir adım olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. (s. 11)

Kitapta yer alan “Tanıdığım Bek Ailesi” bölümünü kaleme alan Çağatay Koçar da yakın dönem Türkistan tarihi, genelde muhaceretteki Türkistanlıların özelde Özbeklerin Sovyetler Birliği’ne karşı yürüttükleri siyasi ve bilimsel faaliyetleri üzerine bilgi ve oldukça zengin bir arşive sahip olan bir araştırmacı-yazardır. Sayın Koçar da bu çalışmayı şu şekilde değerlendirmektedir:

Kıymetli kardeşim Emin Yarimoğlu’nun “Türkistan Milli İstiklal Hareketinde Şir Muhammed Bek” adlı yüksek lisans tezi uzun ve titiz bir çalışma sonucu ortaya çıkmış konu ile ilgili kaynak bir eserdir. Bu çalışma Türkiye’de olduğu gibi Türkistan’da - bilhassa Özbekistan’da- çalışma yapmak isteyecek araştırmacılar için oldukça kıymetlidir.

Çalışma hazırlanırken özellikle Özbekistan’da bağımsızlıktan sonra yazılan eserler incelenmiştir. Sovyet etkisinden uzak yeni tabirle *İstiklalcilik* ile ilgili eserlerin Emin kardeşime ulaşmasında elimden gelen gayreti gösterdiğime inanıyorum. (s. 200)

Emin Yarimoğlunun hazırladığı kitabın içeriği şu şekilde düzenlenmiştir:

İçindekiler (s. 7-9)

Kısaltmalar (s. 10)

Takdim (s. 11-12)

Önsöz (s. 13-14)

Giriş (s. 15-33)

1. RUSLAR VE TÜRKİSTANDA YAYILMALARI (s. 34-72)

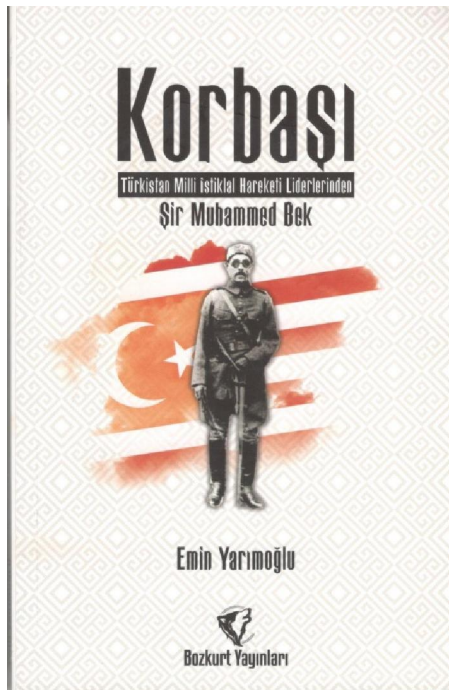
1.1. Ruslar ve Rus Devleti’nin Oluşma Süreci

- 1.2. Çarlığın Türk İllerine Yayılması
- 1.3. Çarlığın XIX. Asırda Batı Türkistan Hanlıklarına Yayılması
- 1.4. Türkistan'ın İdaresi
- 1.5. Türkistan'da Rus Yayılmasına Karşı Koyma Hareketleri (1773-1916)
- 1.6. 1916 Umum Halk Ayaklanması
- 1.7. Rusya'da İdarenin Değişmesi
2. FERGANA MERKEZLİ İSTİKLALCİLİK HAREKETİ VE EMİRÜ'L-MÜSLİMİN ŞİR MUHAMMED BEK (79-141)
 - 2.1. Fergana Vadisi
 - 2.2. Fergana Vadisi'nde Korbaşılar (1918-1920)
 - 2.3. Türkistan Milli İstiklal Hareketi'nin Fikri Yapısı
 - 2.4. Gerbaba Köyü ve Şir Muhammed Bek
 - 2.5. Şir Muhammed Bek İstiklalcilik Hareketinde
 - 2.6. Mehmet Emin Bek'in ldrlmesi
 - 2.7. Muvakkat-Müstakil Türkistan Hkmeti
 - 2.8. Yeni Hkmetin Kurduđu İliřkiler
 - 2.9. Fergana'da Askeri Diktatörlük
 - 2.10. Şir Muhammed Bek ve Enver Paşa
 - 2.11. Şir Muhammed Bek'in Fergana'daki Mücadelesinin Son Dönemi
3. ŞİR MUHAMMED BEK'İN MUHACERETTEKİ HAYATI VE MÜCADELESİ (s. 141-176)
 - 3.1. Şir Muhammed Bek Afganistan'da
 - 3.2. İkinci Dünya Savaşı'nda Afganistan'daki Türkistanlıların Durumu
 - 3.3. Şir Muhammed Bek'in Pakistan'a Geçiři
 - 3.4. Türkiye'deki Hayatı ve Vefatı
 - 3.5. Şir Muhammed Bek'in Kiřilik zellikleri ve Görüřleri
 - 3.6. Şir Muhammed Bek'in aile
 - 3.7. 10 Mart Türkistan Milli Mücadelesi ve Korbaşıları Anma Günü
- Sonuç (s. 177-179)
- Kaynakça (s. 180-192)
- Ekler (s. 193-238)
- Dizin (s. 239-254)

Kitabın *Kaynakça* kısmında Sayın Yarimoğlu'nun Türkiye'de ve Özbekistan'da yayımlanmış alanla ilgili çalışmalar yanında Türkçe veya İngilizce genel ağıdan da yararlandığı görülmektedir. Kaynakçada ayrıca konuyla ilgili kişilerle görüşmeler yaptığı da belirtilmektedir. Araştırmacının özellikle Şir Muhammed Bek'in Adana'da yaşayan kızı, oğlu ve torunuyla yaptığı görüşmelerden hareketle birinci elden bilgi sunması açısından dikkat çekicidir (s. 191-192).

Kitabın *Ekler* kısmında Ali Bademci ve Çağatay Koçar'ın şahsî arşivlerinden alınan belgeler yanında Özbekistan, Türkiye veya Avrupa'da değişik dergi ve gazetelerde yayımlanan yazıların ilk sayfaları ile Şir Muhammed Bek'in aile üyelerinden veya Adana Türkistanlılar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nden temin edilen değişik muhtevadaki resimler sunulmaktadır.

Genç olmasına rağmen kitabın 4. sayfasında yer alan bilgilere göre çalışkan bir araştırmacı olan Emin Yarimoğlu'nun bu kitabı özellikle önde gelen korbaşılardan Şirmuhammed Bek'in (doğum 1893? Mergılan ili Taşlak ilçesi Gerbaba köyü Özbekistan - ölüm 10 Mart 1970 Adana Türkiye) hayatını hem yazılı kaynaklardan hem de bizzat aile fertlerinden derlediği bilgilerle ortaya koymaktadır. Çalışma yakın dönem Türkistan tarihi için kaynak eserler arasına girecek niteliktedir.

Kitabın ön kapağı

Kitabın arka kapağı

KAYNAKÇA

- Bayraktar, B. (2008). “Turar Rıskulov, Sultan Galiyev ve Mustafa Kemal Atatürk‘te Türk Dünyası Ülküsü”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, cilt VIII, sayı 2, s. 21-34.
- Donuk, A. (1992). “Basmacı hareketi”. *DİA*, 5, 107-108.
- Gök, S. (2012). “Türkistan mücadelesi ve basmacılar”. *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (I), 75-77.
- Hayit, B. (1978). *Türk Dünyasında Rus Emperyalizminin İzleri*. İstanbul: Sabah Gazetesi.
- Xocäyev, M. (2008). *Şermuhämmädbek Qorbâşı*. Taşkent: Şärq.
- Qährämân R. (2015). *Färğänä Vâdiysidägi İstiqlâlçilik Häräkäti: Mâhiyâti vâ Äsâsiy Rivâcläniş Bäsquçläri*. Taşkent: Yängi Näşr.
- Kocaoğlu, T. (2001). *Türkistan‘da Yenilik Hareketleri ve İhtilaller: 1900-1924 Osman Hoca Anısına İncelemeler*. Haarlem: Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi.
- Räcäbov, Q. (2002). “Bäsmäçilik” *Özbekistân Milliy Entsiklopediyası*. Taşkent: Dävlät ilmiy năşriyâti, s. 553.
- Şämsutdinov, R. - Kärimov Ş. (2010). *Vätän Tärixi (Özbekistân sovet mustämläkäçiligi dävridä) Üçinçi Kitâb*. Taşkent: Şärq
- Togan, Z. V. (1981). *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, İstanbul: Enderun
- Tolkun, S. (2017). “Sovyet Dönemi ve Sonrası Özbek Edebiyatında ‘Basmacılık’ Konusu”, *IJHE*, Cilt/Volume:3 Sayı/Issue:5 Sayfa:32-62
- Yarımoğlu , E. (2019). *Korbaşı Türkistan Milli İstiklal Hareketi Liderlerinden Şir Muhammed Bek*, İstanbul: Bozkurt.
- Zenskovsky, A. S. (1983). *Rusya‘da Pan-Türkizm ve Müslümanlık*. Çeviren: İzzet Kantemir. İstanbul: Üçdal.